

## Mieczysław Adam BOGUCKI

(ur. 10 listopada 1884 r. w Łodzi, zm. 8 lutego 1965 r. w Warszawie)

Profesor Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN, zoolog, fizjolog, hydrobiolog, współorganizator badań z dziedziny biologii morza w Polsce,

### Życiorys

Urodzony w licznej rodzinie urzędnika kolejowego Tadeusza Boguckiego (1842-1908) i Klaudyny Boguckiej z Przeradzkich (1849-1941)<sup>1</sup>.

Naukę rozpoczął w filologicznym gimnazjum łódzkim, skąd został relegowany za uczestnictwo w przygotowaniach do strajku szkolnego. Egzamin maturalny zdał jako ekstern w Moskwie w 1900 r.<sup>2</sup> Następnie w latach 1905-1907 podjął studia przyrodnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim, m.in. pod kierunkiem prof. Emila Godlewskiego młodszego.<sup>3</sup> Aresztowany za swą działalność w PPS, spędził ponad pół roku w warszawskich więzieniach, po czym, zmuszony wyjechać z kraju, ukończył studia przyrodnicze w Paryżu w 1911 r.

Po powrocie do kraju w 1912 r. objął asystenturę w Zakładzie Biologii i Embriologii UJ. W roku 1914 ukazała się drukiem rozprawa jego autorstwa pt.: *La régénération du testicule de la salamandre*, za którą dwa lata później, w 1916 r. uzyskał tytuł doktora filozofii UJ<sup>4</sup>.

Półtoraroczna przerwa w pracy naukowej spowodowana była wybuchem I wojny światowej. W tym czasie, w latach 1914-1915, po przeszkoleniu w Szkole Podchorążych Legionów Polskich w Marmaros-Sziget, Bogucki pełnił służbę wojskową najpierw w 2. pułku, a następnie jako chorąży 4. pułku III Brygady Legionów Polskich.<sup>5</sup>

Uzyskawszy doktorat wyjechał do Warszawy, gdzie w latach 1917-1919 był starszym asystentem w Zakładzie Histologii i Embriologii UW. W 1919 r. Bogucki związał się z Instytutem im. M. Nenckiego zostając asystentem w Zakładzie Fizjologii i jednocześnie pełniąc funkcję sekretarza Instytutu.<sup>6</sup> W 1920 r. na krótko przerwał swą działalność naukową, wracając do służby wojskowej na czas wojny polsko-bolszewickiej.

Powróciwszy do pracy w Instytucie podjął też pracę dydaktyczną wykładając embriologię na Wolnej Wszechnicy Polskiej (w latach 1920-1921) i na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1922 r.). W 1928 r. habilitował się na Uniwersytecie Warszawskim ogłaszając pracę *Badania nad przepuszczalnością błon oraz ciśnieniem osmotycznym jaj ryb lososiowatych*.<sup>7</sup> W latach 1928-1934 był docentem w Zakładzie Fizjologii Instytutu im. M. Nenckiego.

---

<sup>1</sup> Informacje z archiwum domowego rodziny Boguckich.

<sup>2</sup> Klekowski Romuald Z.: Profesor dr Mieczysław Bogucki, w: *Kosmos*, t. XIV nr 3 (1965), s. 225

<sup>3</sup> Śródka Andrzej: Biogramy uczonych polskich XIX-XX stulecia, Warszawa 1994, s. 173

<sup>4</sup> *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 27 (1934), s. 43-44

<sup>5</sup> Informacje z archiwum domowego rodziny Boguckich.

<sup>6</sup> Klekowski Romuald Z.: Profesor dr Mieczysław Bogucki, w: *Kosmos*, t. XIV nr 3 (1965), s. 225

<sup>7</sup> Śródka Andrzej: Biogramy uczonych polskich XIX-XX stulecia, Warszawa 1994, s. 173-174

W 1932 r. Bogucki podjął się z ramienia Instytutu M. Nenckiego zorganizowania Stacji Morskiej w Helu (później w Gdyni), która miała na celu rozszerzenie badań hydrobiologicznych w Polsce.<sup>8</sup> W 1934 r. wyjechał w związku z tym w podróż zagraniczną, zwiedzając funkcjonujące już wówczas biologiczno-morskie placówki badawcze w Europie, m.in. w Neapolu, Plymouth, Roscoff, Bergen i na Helgolandzie.<sup>9</sup> Podróż ta zaowocowała opracowaniem projektu nowego budynku Stacji Morskiej, zlokalizowanego w Gdyni, który został oddany do użytku w 1938 r. Pracami Stacji Morskiej kierował Bogucki jako dyrektor formalnie do 1945 r., łącząc tę funkcję z pełnieniem obowiązków dyrektora Instytutu im. M. Nenckiego w latach 1934-1939.<sup>10</sup>

Okres II wojny światowej prof. Bogucki przeżył w Warszawie pracując w latach 1939-1944 formalnie jako szklarz i urzędnik szpitalnictwa<sup>11</sup>. Uczestniczył też w tajnym nauczaniu prowadząc wykłady z fizjologii dla studentów medycyny.

W 1945 r. powrócił do Gdyni aby wznowić działalność Stacji Morskiej i od tegoż roku pełnił formalnie funkcję kierownika Morskiego Laboratorium Rybackiego (pod tą nazwą Stacja wznowiła działalność)<sup>12</sup> oraz kierownika jego Zakładu Ichtiologii. W 1947 r. wykładał też biologię ogólną na Akademii Medycznej w Gdańsku.<sup>13</sup> W 1949 r. Morskie Laboratorium Rybackie utraciło samodzielność i zostało włączone do Morskiego Instytutu Rybackiego, w którym prof. Bogucki nadal kierował Działem Ichtiologii.<sup>14</sup> W 1951 r. w wyniku ówczesnych represji politycznych prof. Boguckiego zwolniono z Morskiego Instytutu Rybackiego i przeniesiono na emeryturę.<sup>15</sup> Wówczas ponownie znalazł zatrudnienie w Instytucie im. M. Nenckiego, który w owym czasie reaktywował swą działalność w Łodzi. Pracując w Instytucie jako samodzielny pracownik naukowy, prof. Bogucki uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego w 1954 r., a następnie profesora zwyczajnego w 1959 r. W latach 1963-1965 przewodniczył Radzie Naukowej Instytutu.<sup>16</sup>

Zmarł 8 lutego 1965 r. w Warszawie, pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.<sup>17</sup>

## **Badania naukowe<sup>18</sup>**

Pierwsza publikacja prof. Boguckiego (1914 r.) dotyczyła regeneracji męskiego gruczołu płciowego u wykastrowanej salamandry. Kolejne dotyczyły sztucznej partenogenezy, którą badał na przykładzie płazów i szkarłupni, wykazując w nich rolę bodźców mechanicznych jako

<sup>8</sup> Instytut imienia Nenckiego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 1928-1935. Organizacja - działalność - środki, Warszawa 1936, s. 5

<sup>9</sup> Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>10</sup> Klekowski Romuald Z.: Profesor dr Mieczysław Bogucki, w: *Kosmos*, t. XIV nr 3 (1965), s. 225-226

<sup>11</sup> Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>12</sup> Ropelewski Andrzej: Morski Instytut Rybacki – Ludzie i wydarzenia 1921-2001, Gdynia 2001, s. 29

<sup>13</sup> Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>14</sup> Ropelewski Andrzej: Morski Instytut Rybacki – Ludzie i wydarzenia 1921-2001, Gdynia 2001, s. 39

<sup>15</sup> Ropelewski Andrzej: Morski Instytut Rybacki – Ludzie i wydarzenia 1921-2001, Gdynia 2001, s. 43-44

<sup>16</sup> Kuźnicki Leszek: Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego. Historia i terażniejszość, t. 1, Warszawa 2008, s. 343-345

<sup>17</sup> Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>18</sup> Na podst.: Kuźnicki L., op. cit. ; Klekowski Romuald Z.: Profesor dr Mieczysław Bogucki, w: *Kosmos*, t. XIV nr 3 (1965), s. 225-228 ; Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 79-80 ; Głowacka Renata: Bibliography of Professor dr Mieczysław Bogucki, w: *Polskie Archiwum Hydrobiologii*, t. 14 (27), s. 4-6

inicjatorów partenogenezy traumatycznej oraz możliwość jej wywołania w wyniku kontaktu komórek pochodzących z różnych organów badanych zwierząt z niezapłodnionymi jajami (1921-1926). Następnie prof. Bogucki rozpoczął badania z zakresu fizjologii ekologicznej, skupiając się na zagadnieniu przystosowań zwierząt do życia w wodach słonawych. Ich wynikiem były prace o osmoregulacji w jajach ryb łososiowatych i jeżowców, prace dotyczące skorupiaków (badania regulacji ciśnienia osmotycznego i składu mineralnego hemolimfy podwoja oraz składu mineralnego krwi u raka rzecznoego) powstałe w latach 1928-1933. Badał też rozwój i biologię rozrodu meduzy *Aurelia aurita*.

Powojenne badania prof. Boguckiego dotyczyły również biologii zwierząt słonawowodnych, szczególnie nereidy *Nereis diversicolor* i podwoja *Mesidothea entomon* L. Szereg prac poświęconych nereidzie dotyczyło jej rozrodu, rozwoju, etologii i ekologii oraz zdolności adaptacyjnej do życia w wodach słonawych i słodkich (prace z lat 1951-1963). Badania dotyczące podwoja, prowadzone w latach 1931-1956, również koncentrowały się na jego rozrodzie i osmoregulacji. Ich podsumowaniem były 2 monografie: *Nereida* (1951) i *Podwój* (1956).

### Dorobek naukowy

Prof. Mieczysław Bogucki był autorem i współautorem ponad 40 opublikowanych prac<sup>19</sup>, m.in.<sup>20</sup>:

- Bogucki M. (1914): *La régénération du testicule de la salamandre*, Bull. Acad. Sci. Cracovie, Cl. Sci. Mat.-Nat. Sér. B - Sci. Nat., 1914B, 817-826
- Bogucki M. (1921): *Przyczynek do analizy dzieworództwa traumatycznego*, Pr. Zakł. Fizjol. Inst. M. Nenckiego, 1, no. 6, 1-12
- Bogucki M. (1928): *Badania nad przepuszczalnością błon oraz ciśnieniem osmotycznym jaj ryb łososiowatych*, Acta Biol. Exp., 2, no. 6, 19-46
- Bogucki M. (1930): *Recherches sur la perméabilité des membranes et sur la pression osmotique des œufs des salmonides*, Protoplasma, 9, 345-369
- Bogucki M. (1932): *Recherches sur la régulation osmotique chez l'Isopode marin, Mesidotea entomon* L., Arch. Int. Physiol., 35, 197-213
- Bogucki M. (1953): *Rozród i rozwój wieloszczeta Nereis diversicolor (O.F. Müller) w Bałtyku*, Pol. Arch. Hydrobiol., 1, 251-270
- Bogucki M., Wojtczak A. (1964): *Content of body water in Nereis diversicolor (O.F. Müller) in various medium concentrations*, Pol. Arch. Hydrobiol., 12, 125-143

Prace naukowe prof. Boguckiego weszły do literatury światowej: omawiał je m.in. embriolog Albert Dalcq w swojej książce pt.: *Les Bases physiologiques de la fécondation et de la parthénogénèse* (Paris 1928), Joseph Needham w: *Chemical embryology* (New York 1931) i *Biochemistry of morphogenesis* (Cambridge 1942) czy noblista August Krogh w: *Osmotic regulation in aquatic animals*, (Cambridge 1939).

<sup>19</sup> Por. Bibliography of Professor dr. Mieczysław Bogucki, Polskie Archiwum Hydrobiologii 1967 v. XIII (XXVI) no. 1 s. 4-6

<sup>20</sup> Wybór za: Kuźnicki Leszek: Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego. Historia i terażniejszość, t. 1, Warszawa 2008, s. 343-344

Prof. Bogucki był również redaktorem naczelnym "Polskiego Archiwum Hydrobiologii" w latach 1953-1965, "Acta Biologiae Experimentalis" w latach 1956-1961 i "Polskiej Bibliografii Analitycznej PAN, Dział: Biologia" w latach 1955-1957.<sup>21</sup>

Pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Hydrobiologicznego PAN (1955-1960) oraz Sekcji Biologicznej Komitetu Badań Morza PAN (1960-1963).<sup>22</sup>

Był członkiem wielu towarzystw naukowych<sup>23</sup>: Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego, Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, International Association of Theoretical and Applied Limnology (Societas Internationalis Limnologiae)<sup>24</sup> oraz członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego. W latach 1934-1939 reprezentował Polskę w Międzynarodowej Radzie Badań Morza (International Council for Marine Research; właśc.: International Council for the Exploration of the Sea) z siedzibą w Kopenhadze<sup>25</sup>. Ponownie uczestniczył w jej pracach w latach 1946-1947 jako ekspert Delegacji Rządu Polskiego.

### **Nagrody i odznaczenia**

Prof. Bogucki za swe zasługi i działalność naukową odznaczony został m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Polonia Restituta (1936), Krzyżem Niepodległości, Złotą Odznaką "Zasłużony Pracownik Morza" i Nagrodą naukową m. Gdańska.<sup>26</sup>

### **Rodzina**

Żoną prof. Mieczysława Boguckiego była Wanda z domu Deike (1882-1965). Z tego małżeństwa urodziło się czworo dzieci: Magdalena (1911-1989, psycholog), Janusz (1916-1995, krytyk sztuki), Anna (1916-2007, pielęgniarka; jej mężem był Zygmunt Tadeusz Mulicki, 1908-1965, ichtiolog, ekolog, oceanobiolog) i Andrzej (1924-1945, zmarł na gruźlicę).<sup>27</sup>

### **Linki:**

Morski Instytut Rybacki – Ludzie i wydarzenia 1921-2001 – Andrzej Ropelewski

<http://www.mir.gdynia.pl/?p=1840>

Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego: historia i teraźniejszość

<http://rcin.org.pl/publication/17331>

---

<sup>21</sup> Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>22</sup> Śródka Andrzej: Biogramy uczonych polskich XIX-XX stulecia, Warszawa 1994, s. 173-174

<sup>23</sup> Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>24</sup> [Klekowski Romuald Z.]: Professor dr Mieczysław Bogucki, w: *Polskie Archiwum Hydrobiologii*, t. 14 (27), s. 4

<sup>25</sup> Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>26</sup> Kuźnicki Leszek: Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego. Historia i teraźniejszość, t. 1, Warszawa 2008, s. 345 ; Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: Słownik biologów polskich, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 80

<sup>27</sup> Informacje z archiwum domowego rodziny Boguckich.

## **Bibliografia:**

1. Śródka Andrzej: Biogramy uczonych polskich XIX-XX stulecia, Warszawa 1994, s. 173-174
2. *Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 27 (1934), s. 43-44
3. Mańkowski Władysław: Bogucki Mieczysław, w: *Słownik biologów polskich*, Red. S. Feliksiak, Warszawa 1987, s. 79-80
4. Klekowski Romuald Z.: Profesor dr Mieczysław Bogucki, w: *Kosmos*, t. XIV nr 3 (1965), s. 225-228
5. [Klekowski Romuald Z.]: Professor dr Mieczysław Bogucki, w: *Polskie Archiwum Hydrobiologii*, t. 14 (27), s. 1-4
6. Głowacka Renata: Bibliography of Professor dr Mieczysław Bogucki, w: *Polskie Archiwum Hydrobiologii*, t. 14 (27), s. 4-6
7. Klekowski Romuald Z.: Prof. dr. Mieczysław Bogucki 1884-1965, w: *Internationale Revue der gesamten Hydrobiologie*, Bd. 52 hf. 4 (1967), s. 647-648
8. Kuźnicki Leszek: Instytut Biologii Doświadczalnej im. Marcelego Nenckiego. Historia i terażniejszość, t. 1, Warszawa 2008, s. 343-345
9. Ropelewski Andrzej: Morski Instytut Rybacki – Ludzie i wydarzenia 1921-2001, Gdynia 2001
10. Instytut imienia Nenckiego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 1928-1935. Organizacja - działalność - środki, Warszawa 1936
11. Akta osobowe z Archiwum Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN.

Opracowanie: Monika Małecka-Krawczyk (2013 r)

(Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 Polska. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>)